

1. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מד עמוד ב- מה עמוד א

משנה. מי שיצא ברשות ואמר לו כבר נעשה מעשה - יש לו אלפים אמה לכל רוח. אם היה בתוך התחום - כאילו לא יצא. כל היוצאים להציל חוזרין למקומן ... וכל היוצאין להציל חוזרין למקומן. ואפילו טובא? והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא! - אמר רב יהודה אמר רב: שחוזרין בכלי זיין למקומן... כדתניא: בראשונה היו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה, פעם אחת הכירו בהן אויבים ורדפו אחריהם, ונכנסו ליטול כלי זיין, ונכנסו אויבים אחריהן. דחקו זה את זה, והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים. באותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיין. רב נחמן בר יצחק אמר: לא קשיא; כאן - שנצחו ישראל את אומות העולם, כאן - שנצחו אומות העולם את עצמן....

2. רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה כג

גוים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהן מלחמה, ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת, ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות או שערכו מלחמה או שצרו סתם יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת, ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת, וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

3. משנה מסכת ראש השנה פרק א:ה-ו

בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת רבי יוסי אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת: מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועכבן רבי עקיבא בלוד שלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לעתיד לבא:

4. שו"ת היכל יצחק אורח חיים סימן לב "על דרכי שמירת הבטחון הפנימי (המשטרה) במדינה, בשבת ויו"ט"

על מצב הבטחון הפנימי בארץ, נמסרו ע"י אישיות מוסמכת הפרטים: א. מעשי הפשע ובכללם החמורים, כגון: התפרצויות ושווד מתרבים בארץ במדה רבה. גם מקרי הרצח רבו באופן מבהיל. ב. כל מבצעי הפשע מזוינים ומשתמשים בזיונם בכל מקרה של הפרעה. ג. כל מריבה קלה עלולה להלקח עד לשפיכות דמים והריגה ממש. ד. יום השבת, הוא למרבית הצער, היום הכי מסוגל למקרים מעציבים ממין אלה, היות והציבור פנוי מעבודה, והוא גם לפעמים מתבשם בימי שבת וחג. ה. התערבות מהירה של המשטרה מונעת הרבה שפיכות דמים ומקרי רצח ולשיטת הניידות חלק רב בזה. עם קבלת ידיעה טלפונית על איזה שהוא מקרה, הניידת קולטת מיד והיא אצה למקום המעשה, משום כך, גם השמוש בטלפון חשוב מאד לשם התגברות על הפשעים. ו. יש ערך רב בשביל העמדת האנשים למשפט ודיונם בעריכת רפורט, ובקבלת טביעת אצבעות, מיד עם התרחשות המעשה, בלעדי זה אין בית המשפט יכול להזדקק לדון בענין. וחסיון העברין מהעמדתו לדין הוא משפיע, כמובן מאליו, על ריבוי הפשע. ישנם בכלל זה גם מקרים שנראים בראשיתם כבלתי רציניים, ותוצאתם מקרי מות. ז. צמצום הניידות בשבתות ישפיע לריבוי הפשעים ביום זה. לאור כל הנ"ל, נכנסתי לברר כיצד על שומרי משמרת בטחון הפנימי בארץ להתנהג מצד ההלכה. אולם מכיון שכפי מצב הדברים כיום אין המוסדות הממונים על כך נוטים לפי שעה להתחשב עם הוראות ההלכה, לשם קביעת חוקה שתחייב את כל הפועלים בזה לנהוג לפיה, אין לדיון הניתן אופי הלכה למעשה, והרי הוא יותר בגדר משא ומתן של הלכה, שצורתה המעשית המדויקת תקבע ברצות ה', אחרי עיון והתייעצות נוספים לכשהתנאים יהיו מתאימים לכך.

א [השמוש בטלפון. נסיעה במכונית במקרה של ריב] (א) זה ברור שאסור במקום שאין סכנת נפשות. אולם מושג סכנת נפשות מתרחב במקרה שלנו. ואבאר שיחתי: עפ"י הערכת המצב שקבלנו יוצא, שריב רציני בין אנשים עלול להסתיים בנפשות, אם לא תתערב המשטרה במוקדם (והעובדות ידועות לכל). ואלה המריבות מצויות ביותר בשבת ובמועד, (כדרך שאמרו חז"ל בעירובין ס"א, טטרוגי הוה מטטרוגי להו בני גדר לבני חמתן, ורבי התיר היינו התקין בשבת וכו', ומ"ש שבת, דשכיח בהו שיכרות). וע"כ בפרוץ ריב כזה מותר להזעיק את המשטרה ע"י טלפון למנוע רצח, וממילא מותר למשטרה לטפל בקבלת ההודעה הטלפונית. ואם כי לפעמים מצלצלים למשטרה על דברים שאין בהם סכ"נ, הרי אין בידי המשטרה לדעת זאת מראש, ובמקרה זה הקולר תלוי בצואר המצלצל.

ומכיון שאנו תופסים את הדבר בספק נפשות, מותר ממילא גם לנסוע למקום, במהירות הכי אפשרית. אך השאלה נשאלת, הן כל זה אמור בהליכה למקום המעשה, אבל חזרה משם אין לנו. שמא תאמר להתיר לחזור למרכז, שמא יתקבלו במרכז ידיעות על עוד קטטות ומריבות, הרי לזה יש תקנה לסדר קשר אלחוטי במכונית, וכשיהי' צורך יודיעו להם למקום שהם נמצאים והם יצאו משם. ואם נבוא להתיר בכדי למהר יותר את הענין, בזה יש מאד להסתפק הואיל ושכיחות מקרים כאלה איננו בגדר רוב, אלא מיעוט והאיחור הקל היכול להגרם ע"י הצורך למסור את הידיעה באלחוט למכונית הוא מיעוט בלתי מצוי.

[חזרה ממקום הריב. שיטת הרמב"ם בכל היוצאים להציל] (ב) אכן לכאורה הרי בנוגע לחזרה, יש לנו הלכה מפורשת במשנה... ולכאורה נראה, ש"ל שהדבר תלוי בדחוייה או הותרה שבת בפיקו"ני. שזה ברור שלענין עדות החדש הותרה שבת מכיון שאתה מתיר לחלל שבת אף בנראה בעליל משום חשש הכשלה לע"ל. והרמב"ם סובר, שגם בפיקו"ני בשבת כך וע"כ השתמש בטעם זה גם כאן. והסוגיא דעירובין מ"ה, סוברת שדחוייה שבת אצל פקו"ני, וע"כ לא השתמשה בטעם זה.

ואולם איך שיהיה, במשטרה שיצתה להציל השאלה עדיין במקומה עומדת. (ד) והנה, הטעמים של הברייתות הנ"ל, בבבלי וירושלמי ובתוספתא, אינן שייכות לכאן כלל, ואין לנו לסמוך אלא על דעת רבינו הגדול ז"ל, מאותו הטעם, שאם לא תתן להם לחזור במכונית לבסיסם אתה מכשילם לע"ל. אך אין הנדונים שוים: (א) שאלו אינם באים אלא בתוקף משרתם, והם מוכרחים ללכת באשר ילכו, משא"כ שם שהמדובר במתנדבים לצאת להציל. (ב) שם אם אתה מכריחם לחזור בלי נשק נמצאו כל הדרך מפחדים ושוב לא ילכו, משא"כ כאן שאין להם ממה לפחד, שאמנם יצאו יהודים מלהרוג זה את זה, אבל אין זה מהדומה כלל ליוצאים להלחם עם נכרים היוצאים להשמיד את היהודים. באופן שהדבר ברור, שלא שייך כאן טעמו של הרמב"ם.

עפ"י נמצא, שפסק הדין במקרה שנודע על ריב ומצה בין אנשים העלולים להרוג אחד את השני, שמותר אמנם לצאת למקום הריב במכונית בכדי למהר את הגשת העזרה ולהפריד ביניהם, אבל לאחר שהשקטו את הריב, ומנעו שפי"ד, אסור יהיה להם להשתמש במכונית, ותשאר שם עד מוצאי שבת. אלא שאם יצטרכו שוב לנסוע משם במסבות דומות יסעו. אבל סוף דבר, שיצטרכו להשאר לאחד /לאחר/ ההצלה במקום, ואין להם היתר לחזור במכונית למקומם.

ב [מכוניות משטרה ניידות] (ה) לפי הסבר האחראים על עניני הבטחון הפנימי, מכוניות המשטרה הניידות מאיימות על אנשים מסוג ידוע, וזה מונע תגרות וממילא גם שפי"ד. ניח שהדבר כן, אבל הן יתכן לעשות לשם זה סיורים ברגל או לכל היותר באופניים רגילים, ואמנם גם בזה יש הרבה לדון, ומכ"מ אין זה דאורייתא, והיינו אפילו תאמר שמן ההכרח לעבור דרך שא"א שלא יעשו בה חריצים, ונמצא שזה כבר בגדר פסיק רישא בדבר שאינו מתכוין, אבל עכ"פ אין זה אלא חורש כלאחר יד ואינו אסור אלא מדרבנן, ואין דבר ברור שמהלומות ומריבות מביאות לידי רצח, אלא בגדר מיעוט דשכיח, וע"כ א"א למתוח בהרבה את ענין פקו"נ עד כדי להתיר המכוניות הניידות בשבת, ועד כדי כך לא נראה להתיר כי אם לכל היותר איסור דרבנן.

כמו כן יש לדון, כשנתקבלה ידיעה שהפשע כבר בוצע אלא שתפסו את הגנב ומזמינים את המשטרה שתבא לאסרו, הרי בנדון זה, אין כבר שאלת הצלת נפשות ברגע זה, אלא ענין של בירור משפטי, והרי זה אין /אין זה/ בדין שידחה את השבת. אלא שיש כאן חישוב אחר, והוא שאם על סמך זה לא נתיר למשטרה לנסוע לחפש את עושה העול כי אז תתרבנה הגנבות דוקא ביום ש"ק, וכבר הוזכר שגנבות בימים אלו בכללן גם רציחה, וסו"ס יש כאן משום הצלת נפשות. אבל לכאורה גם כאן נתיר להם לנסוע רק באופניים רגילים, ואף שהנחנו שיש כאן ענין של הצלת נפשות אבל בנדון זה אין הדבר ברור כ"כ, שהוא על שם העתיד, אעפ"י שהוא מסתבר פחות או יותר, ואעפ"י שגם ספק פקו"נ דוחה את השבת, אבל איננו דבר שבחוק, ואינו דומה, ולכן אין זה ברור שדוחה את השבת. אבל מצד שני הנסיעה באופניים כאן וכאפס למכונית ולא יהיה בנסיעה כל תועלת.

[גדרי חשש פקוח נפש]... שמענו מזה, שגם חשש נפשות לע"ל מתיר. ומ"מ אין הענינים שוים לגמרי. ראשית, מפני שאין כאן ברור למדי שסתם גנבים הם מרצחים, שיש מהם הנמלטים מיד כשמרגישים בהם בני אדם. ושנית, הואיל וכל ההיתר הוא כאן מפני שאם לא נתיר תרבינה גניבות, הנה הרוב הגדול הם לצערנו לא מתחשבים עם ההוראות של הרבנות, והם הרי ממילא לא ימנעו, וא"כ לא ישמש האיסור לריבוי גנבות, ואיך נבוא להתיר משום חשש זה שתריבנה גנבות. ובכלל קשה להחליט על היתר מטעם חשש פקו"נ, שהרי ודאי יש איזה גבול גם לחשש פקו"נ... ומ"מ הגדרה מדויקת אין לנו עדיין, שהרי גם ספק פקו"נ דוחה שבת, ומעולם לא שמענו גם במחלה שהיא ס' פקו"נ שהוא דוקא במחצה על מחצה, וע"כ אפילו אם הרוב איננו סכנה, מ"מ מחללין עליה את השבת. ומעתה צא ותן לי מידה וקצב! וצ"ע בזה

ומחמת חומר הענין, לכאורה נראה שבכל מקרים מעין אלה, נשתמש בכלל שנים שעשאוה פטורים, שהוא לפי הנ"ל רק איסור מדבריהם. אלא שהדבר צריך בירור אם הצעה זאת היא מעשית ובת ביצוע.

[בסיכום הדברים] (יד) א. נסיעה במכונית למקום שפרצה מריבה בין אנשים שיש לחוש שזה יסתיים ברצח, מותרת. אותו דבר מותרת הנסיעה להפר מזימת גנבים. אכן מכיון ששני דברים אלה הם לפי המצב השורר עכשיו, יש לבחון מחדש מפעם לפעם, אם לא נשתנו פני הדברים לטובה. ב. ההיתר הוא רק להליכה למקום המעשה, אבל לאחר המעשה אסור לחזור במכונית ומוכרחים להשאר שם עד מוצאי שבת. ג. מכוניות ניידות אסורות. במקומות שידוע שנוכחות משטרה עלולה למנוע התפרצות, מותר להם לרכב על אופניים פשוטים (לא על אופנוע). במקרים מיוחדים יש לבחון את האפשרות של שימוש במכונית ע"י שנים שעשאוה. ד. לענין מאסר בשבת יש להקל. אולם אם הגנב נתפס בריחוק מקום מהמשטרה, יש להחזיקו שם ולא להסיעו במכונית אל מקום המאסר. ה. טלפון, מותר לטלפן רק כשיש חשש לפקו"נ. לפי"ז מותר להודיע למשטרה על קטטה שפרצה כשה עולל לגרום לשפיכות דמים. וכן מותר להודיע על אנשים חשודים הנראים מסתובבים לשם ביצוע גניבה. ו. כתיבה בדברים הכרחיים, כגון רישום פ"כ במקרים של רצח, ואפילו של שוד, מותר ביד שמאלית (למי שאינו איטר), ובכתב משיט"א (לא בכתב אשורי), ובמקום שזה אפשרי - בכתב שאינו מתקיים, או בכתב שאינו ניכר עד שמפתחים אותו. בכל מקרים אחרים אסור בהחלט.

5. עמוד הימיני סימן יז, ר' שאול ישראלי

וצ"ל שההיתר הוא מגדר מכשירין שגם הם הותרו בכלל פיקוח נפש. וזהו הפירוש בשעה זו' נמצאת מכשירין לעתיד לבוא כי אם לא נתיר עכשיו את החזרה שיש בה משום חילול שבת עכשיו יביא הדבר מחר או לאחר זמן לאיבוד נפש, נמצא שפעולה זו של חילול שבת עכשיו היא הכרחית בכדי שתוכל לצאת לפועל לאחר זמן ההצלה הנצרכת. ואם לא תיעשה עכשיו הפעולה ברור שזה עלול לגרום בפעם אחרת לאיבוד נפש. על כן הרי זה בגדר מכשירי פיקוח נפש שגם הוא הותר. ולמדנו מכאן הלכה גדולה שגם הצלת נפשות שלעתיד לבוא, בגלל מקרה שעלול לבוא בעתיד, הרי זה נחשב כאילו היא כבר נמצאה לפנינו עכשיו ועלינו לעשות הכל כאילו הפיקוח נפש הפיקוח נפש לפנינו. ומעתה נראה שאין גם מקום לחלק במידת השכיחות של הדבר לעתיד לבוא. שאפילו אם אין זה עלול לקרות אלא אחד מאלף, דיה הצלה אחת של נפש אחת בזמן מן הזמנים בכדי להתיר ולחייב לעשות פעולות אלה של חילול שבת שהן בגדר מכשירים להצלה זו, שאם לא נעשה אותן אף ההצלה לא תצא לפועל. כי מכיוון שהגדרנו פעולה זו כמכשירי פיקוח נפש, אין לנו שום הגבלה במספר הפעולות והחילולים שיש לעשות שבסופם יביאו לפיקוח נפש של אחד מישראל.

כל זה דנינו על פי הקוים שצוינו בקונטרסים הנ"ל. אולם נ"ל שיש להכניס כאן עוד נמוק הלכותי, הראוי לשמש סניף, אם לא יסוד חשוב כשלעצמו. והיא שיטת רב האי גאון והרב בעל הלכות והרי"ח לענין גחלת בשבת בר"ה (שבת מ"ב). שפרשו אליבא דשמואל שמתיר בשל מתכת אעפ"י שהיא מלאכה דאורייתא לפ"מ שפסק כר"י במשצ"ל, משום חשש של נזקא דרבים. ...ומקור הדבר נ"ל שיש ללמדו ממלחמת רשות ... ומה שגורר בפי הכל לומר שמלחמה היא דין מיוחד אין לו יסוד כי למה לא נלמד משם. ...ע"כ נראה שיסוד הדברים הוא שכל מה שנוגע לשלום הצבור או סילוק נזק ממנו, הכל נחשב כפקו"נ, כי כל מה שכרוך בשלום הצבור יש בו בעקיפין ענין עם פקוח נפש, פרנסת היחיד לדוגמא אין בה משום פקו"נ, אבל אם הצבור יהא מחוסר פרנסה אפילו אם אין זה נוגע לחם, הרי לא ימלט שבאחד מבין הרבים יהא כזה שהוא צריך לאוכל יותר משובח, באופן שאצלו זה יכול להיות פקו"נ. וכן כל מלחמה שהיא מביאה הרוחה ועי"ז ניתנת אפשרות לטפל יותר בחולים ותשושים, מה שאינו קיים בזמן שהתנאים הכלכליים הם ירודים. ...ואם אמנם קשה לסמוך על זה ולעשותו עיקר הטעם להקל, מ"מ לענ"ד הרי הוא לכה"פ ראוי להצטרף כסניף ליסוד העיקרי שהעלנו להתיר מצד זה שאיזה פעמים זה יביא לידי פקו"נ, וזה יש בכוחו לתת לזה דין פקו"נ לכל דינו כנ"ל.

... [בשם ר' הרצוג] ושנית, הואיל וכל ההיתר הוא כאן מפני שאם לא נתיר תרבינה גניבות, הנה הרוב הגדול הם לצערנו לא מתחשבים עם ההוראות של הרבנות והם הרי ממילא לא ימנעו, וא"כ לא ישמש האיסור לריבוי גניבות ואיך נבא להתיר משום חשש זה שתריבנה גניבות. לענ"ד חשבון זה אין לו מקום בהלכה, שא"כ היה בזמננו צריך להשתנות גם עיקר הדין של ההיתר להזכור עם הנשק שהוא ג"כ משום נמצאת מכשירין לע"ל, כיון שהרבה מהצבור ואולי גם הרוב המצויים אצל נשק אינם מקפידים ואינם חיים מפניו וע"כ אותם לא נכשיל וממילא תעשה המלאכה על ידם. וכן ישתנה הדין שהזכרנו לעיל מהס"י לענין אם אפשר ע"י נכרי, שהוא ג"כ רק מטעם של נמצאת מכשירין לע"ל, ולפי"ז אין חשש זה קיים במקום שרוב הצבור אינו שומר תורה. א"ו חשבון זה אינו מכמה טעמים: א' גם פורקי עול אינם יוצאים מכלל ישראל ואנו מצווים גם לדון עליהם, והדין גם עליהם נקבע. ואעפ"י שמוכנים לאכול בשר חזיר, הנה יתכן שאין זה אלא בשר טלה, וע"כ הדיון הוא על העם כולו, אם דבר זה מוכרח שיעשה ע"י מישהו או לא; ב', הרבה הגיעו לפריקת עול רק מתוך זה שהיה נראה להם שאין אפשרות ליישב

את התורה עם צרכי המדינה, ורק הודות לאפשרות של השתמשות עם יהודי "שבת-גוי" יכולה היהדות הדתית להחזיק מעמד. נמצא שע"י שתקבע ההלכה המאפשרת את מילוי הצרכים הדחופים במדינה עפ"י הדין יגרום הדבר להתחזקותם של אלה שיהדותם רופפת ותלויה, והרי אנו מצילים אותם ממכשולים גדולים לכל חייהם; וגי', לא נקבע הכמות של האנשים היוצאים להציל ואף אחד אינו יכול לעשות את החשבון, מה בכך אם אני לא אצא האם יוכר הדבר בתוך צבור מאות? כי אין יודע מי יוכשר ויש לפעמים שהאחד מצליח מה שהרבה לא עלתה בידם (חוץ ממה שאם כל אחד יעשה כן לא יהא יוצא אף אחד). ובנידון דידן הרי ברור שלנוכח הכבדות כאלה לא יהא מספר שומרי תורה מרובה בין אנשי המשטרה, כי מה להם ולצרה הזאת, והמצואות מוכיחה זאת לעינינו למדי. והרי נדמה שדוקא לענין שאלה זו של פקו"נ שבאה ע"י המשטרה יש מצד ההלכה הזאת עצמה צורך לרבות יותר ויותר שומרי תורה שם, כי רק הם יודעים כראוי ערך האדם והם לא יתעצלו באמתלאות של נוחיות אלא יהיו תמיד זריזים וראשוניים לדבר מצוה. וממש כמו שמצינו באחרונים הנמוק לענין לא להשתמש בגוי גם כשהוא מצוי לענין פקו"נ מפני שמצוי הדבר שהוא מתרשל במלאכתו, והיינו כנ"ל משום שענינו לנוחיותו ומנוחתו הוא חשובה עליו יותר מחייהם של אחרים, כמו כן יש הבדל גדול, והננו רואים את זה לעתים קרובות במציאות, בין יהודי שומר תורה שמתעסק בדבר הגובל עם פקו"נ לבין אם הדבר נתון לידי של פורק עול שאין לו בחייו אלא אכול ושתה, ואף על חיו **הוא** - עתים אינו חס. ואין שום ספק שמילוי תפקידי המשטרה שיש בהם הרבה משום פקו"נ ייעשה ביתר יעילות אם ירבו בשורותיה שומרי תורה, חוץ ממה שגם קלסתר פניה של המדינה בכלל למניעת שחיתות ומעשי עול גם מצד אנשי המשטרה עצמה (יזכרו מעשי גילמי והטפול המשטרתי בהפגנות על שמירת השבת) הרבה תלוי מי ומי הם השוטרים. וכשם שנצטוינו על מינוי השופטים, כן נצטוינו על מינוי **השוטרים**, ועל שניהם נאמר "ושפטו את העם משפט צדק". והיש לך מכשול גדול מזה, של ריחוק שומרי תורה משורות המשטרה, שודאי זה מביא בעקבותיו באיזה מקרים לידי הפסד נפשות שיהא ראוי לא להסתפק בזה שנאמר שהמעשים המסופקים יעשו ע"י אחרים, בו בזמן שמצד הדין היה להתירם לכולם, רק מתוך החשבון שבל"ז דברים אלה יעשו, נאסור את זה על אלה השומרים תורה. סוף דבר נ"ל כדבר ברור שהדין בנקודה זו אינו צריך להביא בחשבון את מספר שומרי התורה במשטרה כיום הזה (עלינו גם לחתור שיהפכו שם לרוב, לא פחות ממה שעלינו לשאוף להגיע לרוב במקומות אחרים), אלא אנו מחויבים לדון כאילו כולם מוכנים לשמוע בקול התורה ולהשמיע להם את ההלכה כפי שהיא לכולם באופן שוה, ועד כמה שהמותר הרי זה מותר לכולם, ואין ראוי להמנע מזה, ועד כמה שזה אסור עלינו לחתור שיהא זה חוק כללי הנוהג ומחייב את כל אנשי המשטרה כאחד, וגם עד שיתקבל חוק זה לא נהסס מלאומרו ברבים, השומע ישמע והחדל יחדל, ולא עלינו תלונתו ואחריותו.

6. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

משרבו האנסין ומאי נינהו ארנונא - וא"ת ומשום ארנונא התיירו לחרוש ולזרוע דהויא איסורא מדאורייתא וי"ל דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן אי נמי י"ל דפקוח נפש הוא ששואל להם המלך מס ואין להם מה יפרעו ומתים בתפיסת המלך והכי איתמר בירושלמי משום חיי נפש.

7. שו"ת ציץ אליעזר חלק ד סימן ד

דאיך נבוא ונסמוך על מה שהיהודים אחרים יעשו באיסור, ואטו על רשיעי ניקום ונסמוך, על מה שבהפקירא ניחא להו לפרוק עול השבת מעליהם, ואדרבא כשעבדי באיסורא עלינו להתריע נגדם השכם והערב ככל אשר בידנו, ואם יש באיזה פעולה מקום היתר אין מקום לאסור על סמך האחרים שיעשו באיסורא, סוף סוף עלינו לדאג שגם העבריינים לא יעשו באיסורא דישאל אף על פי שחטא ישראל הוא.

8. ר' יעקב אריאל

אפשר לומר שמחלוקת הגאונים והראשונים תלויה בשאלה, מדוע נזק לרבים שקול כסכנת נפשות ליחיד. מצד אחד אפשר לומר בסגנונו של הר"י אנגלן בספרו לקח טוב כלל ט"ז (ריבוי הכמות מכריע את האיכות "כלומר נזק ציבורי הוא כה גדול בכמותו עד שהכמות הופכת לאיכות ודינו שווה לדין סכנה ליחיד. אולם דעת מו"ר הגר"ש ישראלי שהמחלוקת היא בהערכת המציאות, האם יש חשש סביר ליחיד שיינזק עד כדי פיקוח נפש או אין חשש כזה. ולפי"ז הכל תלוי בגודל הציבור הניזוק. ככל שהציבור רחב יותר כך החשש לפיקוח נפש של היחידים עולה ... **ד. רעש חזק בשבת:** לאור הנחות אלו נדון בשאלה מעשית. ניקח לדוגמא מקרה בו נערכה מסיבה רעשנית, מוגברת על ידי רמקולים רבי עוצמה, בליל שבת בשעה מאוחרת, המפריעה לשכונה שלמה לישון. אומנם כבר שמענו שעימות בין שכנים לרעשנים הסתיים ברצח ואם כן הרי זה חשש לפיקוח נפש. אך עלולים להימצא מי שייסברו שדבר זה נדיר ביותר ולכתחילה אין להזעיק את המשטרה על מנת שתחלל שבת דאורייתא למטרה זו. אם יימצא פתרון טוב יותר הוא יקל על ההחלטה אם להיחלץ לקריאה. וכן כשהמשטרה מגיעה למקום ונוכחת לדעת שלא נשקפת סכנת נפשות, אך קיימת הפרעת שינה קשה לציבור גדול וניתן לנקוט באמצעים, שאינם אסורים מן התורה, על מנת למנוע אותה. לכן נראה שאם יימצא פתרון שלפיו כל המלאכות שיעשו יהיו רק מדרבנן (ר' להלן) יש מקום לסמוך על שיטת הרמב"ן והרשב"א בשבת מב ועל פירוש הטור ברמב"ם שלצורך חולה שאין בו סכנה מותר לעשות מלאכות דרבנן. ואם כן יהיה מותר למשטרה למנוע את העימות שבין השכנים לרעשנים המפריעים לשכנים לישון. כי צער כה גדול של מניעת שינה משכונה שלמה דינו כחולה שאין בו סכנה. יתרה מזאת. מניעת שינה עצמה יש להחשיבה כמחלה. כי גדרו של חולה שאין בו סכנה הוא לפי הרמ"א שם: או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אע"פ שהולך כנפל למשכב דמי (המגיד פ"ב) אדם שלא ישן, גם כשהוא מתהלך, כנופל למשכב דמי. הוא בקושי מתפקד ומחפש הזדמנות לשכב, כלומר דינו כחולה... חוסר שינה הוא צער גדול וכשמדובר ברבים שקול צערם כחולה שאין בו סכנה. אך- גם אם נפקק בסברה זו, שהכמות יוצרת איכות, יש להביא בחשבון סטטיסטי שבשכונה גדולה נמצא מן הסתם חולה או אדם רגיש שחוסר השינה עלול להרע את מצבו והא יחלה ממש ואולי אף לגרום לו לסיכון. ומסתבר שגם אם פיקוח נפש אין כאן, אין ספק שדין חולה שאין בו סכנה ודאי יש כאן. וכאמור במקום צער רבים יש לסמוך על הפוסקים שמותר

9. הרב שלמה גורן - מבוא להשתלות - איברים לאור ההלכה, תורת הרפואה 19

אולם כאשר מדובר במדינה יהודית עצמאית, שממשלת ישראל אחראית לתכנון המערך הרפואי במדינה לכל האזרחים אחריות - לאומית זו אינה מתבטאת בתכנון אינדיבידואלי יומיומי של הרפואה בישראל, כי אם באחריות כוללת לטווח ארוך... במסגרת רחבה כזאת, כשהאחריות לבריאות היא למדינה שלימה אין להתחשב עם המצב- העכשווי כמו שקבעו הפוסקים הנ"ל... לכן יש לחשוב כאילו כל אלה שיחלו במשך השנים הבאות כבר נמצאים לפנינו, והמדינה רשאית להפעיל את הקריטריונים ההלכתיים של פיקוח נפש גם כלפי אלה שיחלו בעתיד, מאחר שכלפיהם מכוון תכנון המערך הבריאותי של המדינה.

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיף יב

כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה, משתדלין שלא לעשות ע"י א"י וקטנים ונשים אלא ע"י ישראלים גדולים ובני דעת. הגה: וי"א דאם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי, עושה ע"י שינוי; ואם אפשר לעשות ע"י א"י בלא איחור כלל, עושה ע"י א"י (א"י) וכן נוהגים; אבל במקום דיש לחוש שיתעצל הא"י, אין לעשות ע"י א"י (תוספות ור"ן).

11. ט"ז אורח חיים סימן שכח ס"ק ה

דיעה זו איתא בשי"ג בשם ריא"ז ולי"ג דבר זה תימה דכי היכי דיש איסור לעשות ע"י עכו"ם אם יש לחוש שיתעצל כמה שכת' אח"כ כאן הי"ג יש חשש שמא אתה מכשילם לעתיד באם יראו עכשיו שאין עושין רק על ידי עכו"ם יסברו שיש איסור ע"י ישראל ולפעמים לא יהי עכו"ם מצוי ועי"ז יסתכן החולה במה שימתינו על עכו"ם והרבה פעמים מצינו בגמרא נמצא אתה מכשילן לעתיד לבא

12. שו"ת בדי הארון לר' רא"ם הכהן, כרך פיקוח נפש עמ' 63

השיקול הציבורי הרחב, המעמיד את הפוסק כמעצב את התודעה של הציבור בדיני פיקוח נפש, עומד במרכז דבריו של האור זרוע. אסור להניח את מלאכת ההצלה בידי הגוי לבדו, גם כאשר הוא לפנינו ואין חשש לפיקוח נפש במקרה הקונקרטי שלפנינו, זאת מחשש שמא הציבור לא יבין את חומרת דיני פיקוח נפש, ולעתיד לבוא עשוי לסכן חיים.

13. שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק לו - דיני חולה בשבת

יש להתיר עכ"פ דבר שיש במניעתו חולשה לחולה, ואפשר שמתוך זה יבוא לידי סכנה, וכגון צרכיו של החולה, דהיינו צורך אכילתו וכדומה, אבל דברים שאינם צרכיו ממש, כגון לרשום את מידת חומו וכדומה, אין לעשות אא"כ יש במניעתם משום פיקוח נפש.

- ציץ אליעזר - הנהג, אור לציון - עובדי משרד, וכו'

14. ר' נחום רבינוביץ

במקרים שברור שיש חשש פיקוח נפש (וכמבואר לעיל שאף שמירה על הסדר הציבורי בכלל זה), מותר וצריך לנסוע ברכב רגיל אם אין אחר, אבל מאידך ישנם סוגי פעילות של המשטרה שיתכן שהם גבוליים ואם ניתן לנסוע ברכב חשמלי ודאי שכך רצוי ומובחר... ברם אף על פי כן, כאשר מדובר בשוטרים המשרתים זמן רב ולא בכל שבת מזדמן להם להציל נפשות, יש חשש שמא יכביד עליהם הרגש של חילול שבת ויאמרו בלבם, "מה לי ולצרה הזאת"? הרגשה כזאת עלולה לעלות גם בלבו של שוטר הנוסע בשבת לאסוף שוטרים או להחזירם לביתם. לפיכך, חשוב מאוד שעד כמה שניתן יתאפשר להם לא לעשות מלאכה דאורייתא במקום שאותה תוצאה תושג באופן אחר שאין בו איסור כלל או לכל היותר חשש איסור דרבנן. ברור שאם תאמץ המשטרה רכבים חשמליים, זה יקל הרבה גם על גיוס דתיים וגם על שירותם לאורך זמן. עצם ההקפדה על נסיעה ברכבים החשמליים, תגרום להם להרגיש את קדושת השבת גם כשהם בשירות.

15. רא"ש מסכת יומא פרק ח

שאלו את הראב"ד ז"ל חולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר. אם יש לפניו נבילה ואין שחוט אם לא שנשחט בשבת. כי יש אומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבילה משיעברו אחרים על איסור סקילה... ואני שמעתי משום דחיישי' שמא יהא החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן:

16. ר' שחר קיהן - מציע כמה דרכים לשמור על האוירה של שבת במשטרה

17. עיון בפולמוס בין הרב מ.צ. נריה לפרופ' י. ליבוביץ, הרב אילעאי עופרן

"על רקע ההנחה של מציאות היסטורית מסוימת העדר - עצמאות מדינית ופונקציות מדיניות לעם ישראל והעדר חובות אזרחיות לאדם מישראל בהווה הריאלי. והנחה זו נעשתה תנאי הכרחי לעצם אפשרות קיומה של שבת זו. "אשר על כן, מסיק פרופ' ליבוביץ כי האיסורים וההיתרים הכלולים בהלכות שבת אשר בידינו" אינם מתווים קו ואינם נותנים הוראה לעבודה בשירותי המדינה והחברה בזמן הזה" פרופ' ליבוביץ ראה בהסתמכות על נכרים פגיעה אנושה בכבוד התורה. הוא חשש כי פתרון זה יעורר" התמרמרות ושאת נפש "בציבור שומרי המצוות וחשש כ"י ניסיון לפתור את בעיית השבת במדינת ישראל בעזרת גוי של שבת, יתקבל על ידי הציבור ובפרט ע"י הנוער כהוכחה לקשר בין התורה ובין הגלותיות."

18. תחומין / כרך ב / הרב ישראל רוזן / "טביעת אצבעות" משטרית בשבת

השימוש בגוי של שבת מעורר בלב השומע התנגדות משני טעמים: הצרכים הבטחוניים והצדדים - האידיאולוגיים... וביחס לצד האידיאולוגי ראויים פה לציטוט דברי הרב קוק זצ"ל (דעת כהן, ירושלים תשכט, סי' רלה) אי אפשר לישוב יהודי שלא יימצא בתוכו ג"כ נכרים אחדים, לפי ההכרח של איזה דברים המותרים להעשות בשבת ויום טוב דוקא ע"י נכרים, וחוקי תורתנו הקדושה הם בודאי יותר חזקים באין ערוך מכל מנהגי בדאות שבדאו להם אנשים, והם חיינו ואורך ימינו ויסוד תחייתנו על אדמת הקודש

19. הרב נריה

הגויים כולם, בני נח, מוכרים כאזרחים רצויים לא רק בעולמו הרחב של הקב"ה אלא גם בארצו הנבחרת, בארץ הקודש

20. עיון בפולמוס

נראה כי יסוד המחלוקת בין האישים בנושא זה קשור בפרשנות שנתנו למושגים "לכתחילה" ו"דיעבד". הרב נריה כתב כ"י יקרה לנו המדינה ויקרה לנו השבת והיינו רוצים מאד שיתקיימו שתייהן... זהו הלכתחילה, אך בתוקף הכרח המציאות, דוחה לפעמים קיום המדינה את השבת, מטעמי ביטחון, רפואה וכו'. "יוצא אם כן, כי לדעתו מלכתחילה במציאות אידיאלית אין כל צורך לחלל שבת במדינה היהודית וניתן לאחוז בזה וגם מזה לא להניח את ידינו ורק" המציאות האובייקטיבית של בעיות בטחון חיצוני ופנימי, כופה עלינו התנגשויות בין המדינה ובין השבת. "מאידך, פרופ' ליבוביץ יסבור כי גם בעולם אידיאלי ומלכתחילה קיימת התנגשות מהותית בין קיום המדינה לבין שמירת השבת. ניתן לומר כי בעוד הרב נריה מציג חזון אוטופי הרואה בכל מציאות חיינו" דיעבד "וסבור שקשיי הקיום האנושי וצרכי הרפואה, הביטחון ודומיהם אינם נצרכים מלכתחילה, מציג פרופ' ליבוביץ יחזון ריאלי הסבור שמושג ה"לכתחילה" איננו מתייחס לאוטופיה שבה אין מחלות ואין מלחמות, אלא למציאות חיינו על קשייה ובעיותיה.

21. שו"ת ציץ אליעזר ח:טו: ב, עם הערת הרב רמי רחמים ברכיהו

ולפלא בעיני על כן על המשנה ברורה (סי"ק לו) (שהעתיק מדברי הטי"ז) שיסוד השגתו על הרמ"א הוא כאילו לא מנהג ותיקין הוא מפני שהישראל ירז בדבר יותר, והרואה הרי יראה שדבר זה שהישראל יעשנה טפי בזריזות כתבו הטי"ז בהבלעה ובבין השיטין, בבחינה של ולרווחה דמילתא, אבל עיקר דבר השגתו של הרמ"א הוא מכח זה דס"ל דיכול לצאת מזה חורבא ומכשול על העתיד לבא, דלפעמים לא יהיה עכו"ם מצוי ויסברו שיש איסור על ידי ישראל ועל ידי זה שימתינו לעכו"ם יסתכן החולה. והרי יש נפקא מינה מזה גם להלכה, בהיכא דידיעין בבירור שהעכו"ם יזדרז בזה, דאזי כפי מה שמעתיק המשנה ברורה יצא לנו דאפשר להניחו לעכו"ם שיעשה, ואילו לפי הטעם העיקרי שמבואר בזה בט"ז, אסור גם בכהאי גוונא להניחו לעכו"ם שיעשו, ומטעם דשמא אתה מכשילן לעתיד, ונכלל זה בכלל האזהרה של והנשאל וכנ"ל. אך נראה לומר שגם לדעה הסוברת שהחשש הוא משום תקלה בעתיד, כאשר גויים עוסקים בפיקוח נפש יחד עם ישראל, או כאשר ישראל עומד על גבם, אין כל חשש לתקלה שהרי הכל רואים שגם ישראל עוסק בפיקוח נפש בשבת.